

Міфи та легенди про птахів

***Підготував:
Малишев Микита
10 клас***

Що таке міф ?

- **Міф** — 1. Форма мислення стародавньої людини. У міфі абстрактні поняття про світ виражаються у вигляді живих істот або навпаки — живі істоти виступають як вищі символи світу. **Міф** ґрунтується на глибокій вірі в реальність цих істот та їх надприродну силу. 2. Те саме, що легенда, розповідь про богів та героїв.
- **Міф** (грец. Μύθος — казка, переказ, оповідання, альтернативна форма **міт**) — оповідання про минуле, навколишній світ, яке описує події за участю богів) — оповідання про минуле, навколишній світ, яке описує події за участю богів, демонів) — оповідання про минуле, навколишній світ, яке описує події за участю богів, демонів і героїв) — оповідання про минуле, навколишній світ, яке описує події за участю богів, демонів і героїв та історії про походження світу, богів і людства. Філософія, яка помиму своєї популярності, є помилковою.
- Карл Густав Юнг стверджує, що міф — це форма колективної свідомості, міфологія виникає як родова свідомість, тобто людина у первісному світі існує як невід'ємна частина роду. Людина не відрізняє себе від інших людей та від усього роду взагалі. Це одностайне ставлення до природи та родичів Міф не є ілюзією або вигадкою, а являє собою історичну необхідність. Міфи створюються не тільки для пояснення навколишнього світу, а й для того, щоб встановити з цим світом контакт.
- Класифікація міфів: - тотемні; - космогонічні; - антропологічні; - астральні.

Що таке **легенда** ?

- **Легенда** (лат. *legenda* — те, що слід прочитати) — жанр літератури — те, що слід прочитати) — жанр літератури і фольклору.

- В українському українському письменстві княжої доби одним із перекладів таких збірників легенд є «Пролог». Тоді ж виник збірник оригінальних легенд — «Києво-Печерський патерик» В українському письменстві княжої доби одним із перекладів таких збірників легенд є «Пролог». Тоді ж виник збірник оригінальних легенд — «Києво-Печерський патерик». Пізніше легендами стали називати розмаїті оповіді релігійного змісту з набожним і повчальним наставленням, про святі місця, притчі про походження тварин та рослин. З таких творів упорядкували численні збірники, які перекладали різними мовами, їх сюжети передавали віршами, використовували у шкільних релігійних виставах (містеріях виставах (містеріях, міраклях виставах (містеріях, міраклях, мораліте).

В Україні В Україні відомі Патерики — Синайський В Україні відомі Патерики — Синайський, Скитський В Україні відомі Патерики — Синайський, Скитський, Афонський В Україні відомі Патерики — Синайський, Скитський, Афонський, Єрусалимський В Україні відомі Патерики — Синайський, Скитський, Афонський, Єрусалимський та ін.

Лебідь

- Лебідь у давніх русів – символ вірності, любові до рідної землі.
- Символіка лебеда досить складна. Червоний лебідь у світовій міфології слугував символом сонця, чорний - злих сил. Проте найпоширенішим є образ білосніжного (білого) лебеда. За міфами, у нього перетворювався Зевс, син Аполлона Кікн (вміщений потім, за міфами, у сізір'я Лебеда). Сам Аполлон їздив на колісниці, запряженій лебедами. Один із найголовніших божеств староіндійців Варуна (бог космічних вод, справедливості) також ставав лебедем. Подібні метаморфози характерні для Лха - близнят-богів (ведійська міфологія), Омі – (евенкійська). У євреїв лебідь вважався "нечистим" птахом. Священним птахом-тотемом був він і в бурятів, якутів. Лебеді завжди були в упряжці Купайла. Один із найголовніших язичницьких богів Білобог, за повір'ями, міг перевтілюватися у білого лебеда, тому волхви під страхом смертної кари забороняли полювання на нього. Лебеді завжди були в упряжці Купайла.
Стародавній слов'янський фольклор знає прекрасні образи дів-лебедів. Поширеними мотивами було перетворення лебідки-королівни у дівчину-красуню і навпаки.
- Давньоруський переказ знає могутню Білу лебідь, що володіла живою водою, молодильними яблуками. Праукраїнська легенда про заснування Києва, окрім Кия, Щека та Хорива, називає ще й сестру їхню, Либідь.

Жайворонок

Розповідають, що, коли Див створив землю, він хотів скликати всіх небесних богів, щоб ті помилувалися на справу його рук. Кликав, кликав їх Див знизу, навіть втомився, а вони все не чують. Тоді підняв він камінчик і кинув його так високо, що докинув до самого неба. І у вишині камінчик раптом претворився на маленьку сіру пташку, яка дзвінко заспівала - і привернула увагу богів. Глянули вони на землю - і захопилися справою рук Дия. Почали так голосно кричати від захоплення, що пташка каменем впала з висоти - якщо б не крильця, розбилася б вщент!

З тих пір жайворонок то парить високо-високо, то різко опускається з пронизливим криком. Але там, у блакитній височині, він співає так солодко, що навіть Боги не можуть залишитися байдужими до цього співу. А про людей і говорити нічого!

Півень

Півень (стародавнє Кур) – віщий птах, провісник Зорі і Сонця, дуже шанований усіма слов'янськими народами. Своім голосним співом, він нібито пробуджує з нічного сну небесне світило, повертаючи на Землю світло дня. Через це в Україні його називають Будимиром.

Українська загадка порівнює Сонце і його промені з півнем "Сидить півень на вербі, спустив коси до землі".

Півень, як і всі інші птахи, вважається «двічі народженим» - спочатку яйце, а потім саме пташеня. Тому пташине (найчастіше куряче) яйце є божественним символом відродження природи і використовується з магичною метою в обрядах, починаючи від Стрітіння до Купайла.

Уявлення про Сонце як золоте яйце знайшло своє відображення в численних казках різних народів. Це яйце, занесене в темну хату, освітлює все навкруги, як сонце. Відомі казки про Курочку Рябу, Качечку з золотим яйцем.

Зозуля

Зозуля. Віща птиця, присвячена Богині Весни Живі, символ людської долі. Її свято відмічали під час воскресіння природи. Її приносили пожертви ті, хто вперше навесні почув голос зозулі. Вважалося, що сам Бог чи Богиня в образі зозулі літає лісами і віщує роки. Зозулю запитували: скільки літ житиме та чи інша людина, скільки буде в шлюбі, скільки матиме дітей тощо. А після того, скільки разів вона "накує", робили висновки про тривалість того, про що питали. Тому зозуля пов'язана з Богинею Долею. Про це говорить українська приказка: "Зозуля кувала, літечка казала".

За повір'ями, на зиму зозуля відлітає у Вирій, тому вона вважається посередницею світів Яви, Нави і Прави. Зозуля прилітає останньою, а відлітає першою. Отже, зрозуміло, чому вона також вважається "ключницею" Вирію — бо зачиняє і відчиняє Небесну браму.

Сорока

Існує приказка про те, що сорока "на хвості вісті приносить".

Давнє свято Сорочини (9 березня) за етимологією пов'язане з сорокою, але якимось чином виявляє свою символіку і через число сорок. У цей день ще до схід сонця випікають сорок "пташок-жайворонків". "буслів" або варять сорок вареників, щоб роздати їх дітям. Така пташина магія має забезпечити приліт пташок із Вирію. Отже, сорока виступає символом пташиного свята взагалі, вона ж є і зв'язківцем зі світом Предків.

Сова

Сова — антипод сокола. Українці про сову кажуть: "сова не родить сокола", позначаючи тим самим її нічну природу (на відміну від ясного сокола — сонячного птаха). Через цю нічну природу сова вважається особливою пташкою — вона здатна передбачати майбутнє і віщувати його людям. До роду совиних зараховують пугача та сича, які відомі в Україні як "віщі птахи".

Ось які прикмети побутують в народі щодо сови: коли сова "сміється", віщує заміжжя, а коли кричить — народження дитини.

Сокіл

В українських казках згадується "сокіл-виднозор", який мав "яснії очі і бистрії крила". Сокіл є посередником між світами, він рятує мертвих героїв з допомогою живої води, а також знає "всю правду і неправду".

Один із видів цієї пташиної родини — сокіл-сансан (у варягів він називався рюриком), який став династичним символом князів Рюриковичів, а пізніше увійшов до гербів України. Деякі дослідники символіки припускають, що й український Тризуб — стилізоване зображення сокола, який атакує здобич.

Орел

У різних арійських народів уявлення про орла пов'язані зі скиненням з Неба вогняної блискавки, яку Бог дає на користь людині. Вважають, що цей вогонь приносить птах (найчастіше орел). Подібні легенди маємо також про сокола, лелеку, дятла. Орел здавна вважався символом перемоги: якщо перед битвою воєначальник бачив у небі орла, він рішуче спрямовував своє військо на неприятеля. Римляни вірили, що Зевс посилає орла як свого вісника. У слов'ян орел також символізував перемогу. Як писав Саксон Граматик, наші Предки виходили на війну зі станицею (бойовим знаменом) і орлами Світовіда.

Гриф

Гиф, грифон — один із видів орла. Іноді його ототожнюють з фантастичною істотою — крилатим левом, що є уособленням пильності й зіркості у багатьох народів. Наприклад, у російській казці "птиця-львиця" завбільшки з гору, а від помаху її крил здіймається буря. Вона летить швидше від кулі і допомагає доброму молодцю відшукати свою наречену за морем. Подібний образ орла-грифона був у скіфів. Як культовий мотив супутника громовержця зображення грифона досить часто використовували в оздобленні давніх храмів. Зберігся він і в християнському храмобудівництві, наприклад, на фресках Софійського собору в Києві.

Ворон

У слов'янських міфах ворон називається "птицею віщою", яка вміє говорити людською мовою. У казках ворон виступає власником золота, срібла і самоцвітів, які зберігаються в його гнізді, він приносить "живу" і "мертву воду", дістає молодильні яблука. Слов'яни переконані, що в Чистий четвер ворон перший купає своїх дітей у цілющій воді, наділеній чарівними властивостями. Вважалося, що цей обряд, виконаний людиною "до ворона", приносить надзвичайну силу.

ЛЕЛЕКА

Лелека – священний птах, покровитель сім'ї рідногодому. Лелека (бусол, бузько, черногуз, гайстер) символ богині Зорі; символ поваги до батьків; символ мандрівників; сімейного благополуччя, щастя; батьківщини.

Особливу увагу наші предки приділяли появі перших перелітних птахів. Вони не просто несли на крилах весну, а прилітали з вірію — від богів, тому й самі мали чарівні властивості. Були широко розповсюджені різноманітні гадання «на першого птаха». Вважалося, що коли молода дівчина рано навесні перший раз зустріне пару лелек, то цього року вийде заміж, якщо ж самотнього — ще буде діувати. Якщо дівчині часто сняться лелеки — треба чекати старостів до хати, заміжній жінці — вона завагітніє. Коли черногуз сідав на дах під час весілля, очікували швидкого поповнення в родині. Якщо в перший день, коли в домі з'явиться маля, над ним покружляє білий лелека — новонародженого чекає щаслива доля. Коли навесні вперше зустрівся лелека в польоті — рік буде щасливим, стоячий — у цьому році не пощастить.

Вбивство лелеки прирівнювалося до вбивства людини. Цей птах за повір'ям, має риси і звички, що притаманні людям. В народному уявленні він є символом праці і відданості. Де він покладе своє кубло, тій хаті буде щастити, а якщо його образити, він і хату може спалити. В Україні птахів і звірів не називали людськими іменами. Однак, для лелек робили виняток. З ними розмовляли, „радилися” як з членами сім'ї.

Жар-птиця

Жар-птиця живе у золотій клітці, що висить на чарівному дереві в Райському саду, споживає золоті яблука, які дають вічну молодість, красу і безсмертя. Коли вона співає, з її дзьоба сиплються коштовні перлини – образ оживляючих крапель дощу. Навіть одне перо з хвоста Жар-птиці вночі освітлює увесь сад. У греків до Жар-птиці подібний птах Фенікс, схожий на орла з червоно-золотим пір'ям, який влітає у призначений час зі святилища Геліоса (Бога Сонця) і, співаючи похоронну пісню, вмирає, спалюючи сам себе, щоб знову воскреснути зі свого попелу. Так, міф розповідає про вмирання природи взимку і воскресіння її навесні. Про спочинок Сонця увечері і пробудження його на світанку.

Ластівка

Ластівка символізує щасливе родинне життя, ласку, любов і ніжність. Там, де звилася гніздо ластівка, живуть добрі господарі. Вона також оберігає житло від грому, блискавки, пожежі. Ластівка пов'язана з Новоліттям, недаремно згадується у щедрівках, які первісно виконували навесні: „Щедрик, щедрик, щедрівочка, прилетіла ластівочка”. Вважають, що ластівка – улюблена Богом пташка, своїм щебетанням вона прославляє його, наче молитвою. Тому вважається великим гріхом розорити її гніздо, тим більше не сміли вбивати, бо могли накликати біду на свій дім. У поляків, чехів і словаків ластівка – пташка, яка сприяє закоханим, переносючи їм вісточки.

Загалом у слов'ян ластівка символізує жіноче начало, особливо дівчину. Так, у фольклорі часто дівоча краса порівнюється з ластівкою: „Ой у нашій стороні красні дівки, як ластівки. А тут – як ворони”. Ластівки, за повір'ями, можуть магічно впливати на красу. Тому, коли дівчина навесні вперше побачить ластівку, віддає їй „веснянки” і просить у ластівки „білянки” (щоб було біле лице). Недаремно темні плями на обличчі мають назву „ластовиння”.

Волове очко

Маленька пташка -- волове око, або волове очко (коров'ячий жовтушник -- *Agelaeus phoeniceus*) -- також користується на Україні не меншою пошаною: гніздо цієї пташки гріх "драть", інакше осліпне віл (Київський повіт). Таке ставлення народу до волового ока, цілком імовірно, пояснюється надзвичайно зворушливою легендою про його походження.

Маленька пташка ця, кажуть люди, виникла з дитинчати, яке дуже любило свого рідного батька. Давно, дуже давно вже минулося це. Напали на село татари, спалили всі хати, а людей повбивали. Вбили й батька цієї дитини, тулуб викинули на вигін, а голову закопали десь під корчами. Це тому волове очко й стрибає завжди попід корчі й зірко всюди видивляється, розшукуючи голову батька, щоб поховати її там, де поховано тулуб. Однак і досі ніяк не може знайти. Колись усе-таки знайде воно голову свого батька, поховає її -- і тоді знов стане людиною. Волове око розуміє мову людини і, коли хтось покривдить його, жорстоко мстить за те.

Журавель

Про журавля (сірий -- *Grus communis*) у Літинському повіті кажуть, ніби він створений із землі, а в Луцькому -- ніби журавлі пішли з циган, але як саме -- невідомо. Якщо побачиш журавлів уперше навесні, коли вони летять з вірію, то треба називати їх веселиками, а не журавлями: хто назве веселиками, тому буде цілий рік весело, а хто журавлями, той буде цілий рік журитись.

Журавлі якнайсуворіше дотримують подружньої вірності: вони зграєю збираються судити самицю, яка завинила, і нещадно вбивають її своїми дзьобами.

Сойка

Колись був такий час, що всі звірі й птахи розмовляли людською мовою. Ключі від вирію тоді були у ворони. Та якось вона прогнівала Бога, і звідтоді ключі від вирію перейшли до сойки. Сойка летить до вирію раніше за всіх птахів, одмикає його, а сама повертається назад. За іншим варіантом, сойка щороку літає у вирій, та ніколи не долітає до нього: пролетить день, і відразу ж їй хочеться дізнатися, скільки пролетіла. То вона й повертається назад. І так сойка даремно літає туди й сюди, поки випаде сніг.

Соловей

• Назва цієї маленької співочої пташки походить від давньоруської славій – той, хто співає пісню-славу Богам. Соловей – провісник Богині Весни: його спів (давньоруське щекот) завжди сприймається як щасливий Божий знак, а відсутність співу солов'я свідчить про передчуття біди.

Шевченкове «соловейко в темнім гаї сонце зустрічає» пов'язує солов'я з сонячним Божеством. Його вважають «святою пташкою». Усі слов'янські народи шанували солов'я, весняними вечорами виходили на вулиці, в садочки, щоб послухати спів цього улюбленця Богинь Лади і Лелі, співця любові і щастя.

На Київщині, (с.Зазим'я, Княжичі, м.Бровари) існують перекази, що відомий у билинах Соловей-розбійник – це язичницький жрець, який жив у Броварському лісі під Києвом. Він мав надзвичайно велику силу і був загрозою заїзджих християн. Жрець Соловей мав свої укріплення, контролював переправи на Дніпрі, звідки нападав на християнських попів і охрищених княжих дружинників. Соловей збирав своїх воїнів у Добрянському яру, де поруч на Лисій горі було язичницьке капище.

Пізніша християнська інтерпретація надала йому образу розбійника. Солов'ями були наповнені священні гаї, де стояли жертovníки (пор. Камінь Алатир – вітвар) язичницьких святинь.

Дятел

Щодо дятла також є переказ, записаний П. Кулішем, наче він був раніше людиною, а потім Бог так дав, що він перекинувся на птаха. А втім, є й інший переказ. Ніби дятел виник із землі, а що із землі, то від самого Бога. Кажуть, що якби послухати вночі біля гнізда дятла, то можна було б виразно почути, як він стогне: це в дятла голова болить від того, що він цілоденно безперестанку довбає дерево.

Голуби

Голуби та голубки пов'язані з культами значних грецьких богів. Голубка виступає як священна птиця Афродіти, яку вона постійно супроводжувала. В "Іліаді" Гомера в образі голубок зображуються Гера і Афіна. В Аркадії з голубом в руці зображували Деметру, яка вважалася творцем птахів. Існують дані про існування культу голубки до якого відносилася трьох лика богиня Діана або Діона.

З голубами пов'язано багато перетворень міфологічних персонажів. На голубку перетворилася Еврінома, яка знесла Світове яйце, з якого з'явився Всесвіт. На голубок було перетворено богами цнотливих супутниць Артеміді Плеяд, образи яких були поміщені серед зірок. Потім вони носили Зевсу їжу богів – амбросію. Також на голубок Діоніс перетворив доньок царя-жерця з острова Делос Анія – Елаїду, Спермо і Ено, коли їх намагався захопити Агамемнон, щоб вони годували його військо під Троєю, тому що все до чого вони торкалися перетворювалося на масло, зерно і вино. Після цього голуби знаходилися під захистом богів на батьківщині сестер – острові Делос.

У оформленні презентації використано ресурси
Інтернету

Література

ТОВ "Некки" - Птахи

uk.wikipedia.org

Енциклопедичні підручники

Багато іншої літератури

